

Türk Sigortacılığının Yüz Yılı: Makro Çevresel Faktörler Üzerine Kapsamlı Bir Analiz

Hasan MERAL¹

Öz

Dünyanın en büyük 20 ekonomisinden biri olan Türkiye, sigorta pazarı büyüklüğü açısından 42. sıradadır. Ülkenin ekonomik büyüklüğü ile prim üretimi arasındaki bu büyük fark, sigorta sektörünün önünde önemli bir gelişim alanı olduğuna işaret etmektedir. Bu araştırmanın amacı makro çevresel faktörlerin Türk sigorta sektörünün gelişimi üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu kapsamda öncelikle Türkiye’de sigortacılığın yüz yıllık gelişim sürecine ilişkin tarihsel bir arka plan sunulmuştur. Devamında Türkiye’de 1990-2021 yılları arasındaki politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik (PEST) faktörlerin sigorta penetrasyonu üzerindeki etkisi, doğrusal regresyon analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bulgular, Türkiye’de nüfus yoğunluğu ve düzenleyici kalitesi endeksi ile sigorta penetrasyonu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Türk sigorta sektörü paydaşları, sigortalılık oranlarına destekleyen faktörleri analiz etmeli, büyümenin önündeki engelleri iyi tespit etmelidir. Böylece doğru stratejileri belirleyerek, sigortacılığın gelişim potansiyelini somut bir gerçekliğe dönüştürebilirler.

Anahtar Kelimeler: Türk Sigorta Sektörü, Sigorta Penetrasyonu, Sigortacılığın Gelişimi, PEST, Makro Çevresel Faktörler

One Hundred Years of Turkish Insurance: A Comprehensive Analysis on Macro Environmental Factors

Abstract

Turkey is among the top 20 largest economies in the world but ranks 42nd in terms of insurance market size. This highlights a significant opportunity for growth and improvement within the insurance industry. The aim of this research is to analyze how macro environmental factors impact the growth of the insurance industry in Turkey. This article begins with a brief history of insurance development in Turkey over the past century. It then examines the influence of political, economic, social, and technological factors on insurance penetration in Turkey from 1990 to 2021, using linear regression analysis. The results indicate that there is a strong and positive relationship between population density, regulatory quality index, and insurance penetration in Turkey. Stakeholders in the Turkish insurance sector should analyze the factors that support insurance penetration and identify the barriers to growth. By identifying the appropriate strategies, they can turn the development potential of insurance into a tangible reality.

Key Words: Turkish Insurance Industry, Insurance Penetration, Insurance Development, PEST, Macro-Environmental Factors

Atıf İçin / Please Cite As:

Meral, H. (2023). Türk sigortacılığının yüz yılı: makro çevresel faktörler üzerine kapsamlı bir analiz. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(ÖS), 171-185. doi:10.33206/mjss.1316259

Geliş Tarihi / Received Date: 18.06.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 17.09.2023

¹ Dr. Öğretim Üyesi - Marmara Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü, hasan.meral@marmara.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-2079-0674

Giriş

Sigortacılık küresel finans sisteminin en önemli bileşenlerinden bir tanesidir. Sigorta sektörü ekonomiler için uzun vadeli fon sağlar ve katma değerli yatırımları teşvik eder. Ayrıca finansal risklerin azaltarak, öngörülebilirliği artırır ve sürdürülebilir büyümeyi destekler. Sigorta ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişki son yıllarda giderek artan sayıda çalışmaya konu olmuştur (Outreville, 2013). Erken dönem araştırmalar ağırlıklı olarak sigorta talebini etkileyen sosyal, politik, demografik ve ekonomik faktörlere odaklanmışlardır (Outreville, 1990; Browne and Hoyt, 2000; Feyen, Lester and Rocha, 2011; Millo and Carmeci, 2011; Chang and Lee, 2012) Yakın dönemde ise sigortacılığın gelişimi ile ekonomik kalkınma arasındaki nedensellik ilişkisinin varlığını gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Vadlamannati, 2008; Ching, Kogid and Furuoka, 2010; Nguyen, Avram and Skully, 2010) Gerçekten de gelişmiş ülkelerdeki sigorta penetrasyonu ortalama % 9,7 iken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran % 3 civarındadır (Swiss Re, 2023). Tüm bu göstergeler sigortacılığın bir ülkedeki gelişiminin çok sayıda makro çevresel faktöre bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Dünyanın en büyük 20 ekonomisinden biri olan Türkiye, sigorta pazarı büyüklüğü açısından 42. sıradadır (Swiss Re; 2023). Ülkenin ekonomik büyüklüğü ile prim üretimi arasındaki bu büyük fark, sigorta sektörünün önünde önemli bir gelişim alanı olduğuna işaret etmektedir. Yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişi olan Türk sigorta sektörü, Osmanlı Devleti'ndeki ilk uygulamalardan bu yana bir dizi çevresel faktörün etkisi altında inişli çıkışlı bir büyüme performansı göstermiştir. Osmanlı döneminde büyük oranda yabancı şirketler tarafından kontrol edilen sigorta piyasası, Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte zaman içinde ulusal bir hüviyet kazanmıştır. Cumhuriyet'in ilk elli yılında uygulanan korumacı ekonomi politikaları, milli sigorta piyasasının gelişmesini sağlamış, aynı zamanda devletin sigorta sektörü üzerindeki hakimiyetini de pekiştirmiştir. Ancak bu durum aynı zamanda sigorta pazarının büyüme hızını da sınırlamıştır. Türkiye'de 1980 sonrası uygulanan liberal ekonomi politikaları, sigorta sektörünün büyümesini hızlandırmış ve sigortacılığın ekonomideki payını artırmıştır.

Türk sigorta sektörü son yıllardaki istikrarlı prim üretimi büyümesine rağmen düşük sigorta talebi, yüksek rekabet, teknik karlılık baskısı ve ekonomik kırılganlık gibi birçok sorunla karşı karşıyadır. Tüm bu problemler Türkiye'de sigortacılığın gelişim potansiyelini açığa çıkartmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle 2010 sonrası dönemde, prim üretimi ülkedeki ekonomik aktiviteye ve tüketime bağlı olarak artmış olsa da sigortacılığın ülke ekonomisindeki payı yerinde saymıştır. Bu noktada, Türk sigorta sektörünün gelişimini etkileyen makro çevresel faktörleri doğru analiz etmek, karşılaşılan zorlukları ele almak ve çıkış yollarını belirlemek için gerekli bir ön koşuldur.

Bu araştırma Türkiye'deki makro çevresel faktörlerin sigorta sektörü üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışma, sektörün mevcut koşullar altındaki sürdürülebilir büyümesini destekleyecek ve Türkiye ekonomisindeki payını artıracak politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın literatüre öncelikli katkıları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

i. Literatürde Türk sigorta sektörünün performansını inceleyen çalışmalar büyük oranda sigorta şirketlerinin finansal performans göstergelerine odaklanmıştır. Sektörün genel performansını inceleyen az sayıda çalışmada ise yalnızca ekonomik faktörleri değerlendirmeye alınmıştır. Mevcut çalışmalar Türkiye'de sigortacılığın finansal sonuçlarına ilişkin belirli bir perspektif sunsalar da sektörün gelişimini bütüncül olarak ele almada yetersizdir. Bu çalışma, Türk sigorta sektörünün gelişimi etkileyen makro çevresel faktörlere ilişkin kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

ii. Türk sigorta sektörünün tarihsel gelişimini inceleyen çalışmalar genellikle belirli bir dönemle veya belirli bir şirketle sınırlıdır. Türk sigortacılığın bugününü daha iyi anlayabilmek için Cumhuriyet'in ilk yüz yılında izlenen iktisat politikalarını, yaşanan toplumsal değişimleri ve bunların sigortacılığa yansımalarını doğru analiz etmemiz gerekir. Bu çalışma, Türk sigorta sektörünün tarihsel gelişimine ilişkin detaylı bir arka plan sunan yazarın bilgisi dahilindeki ilk çalışmadır.

iii. Türkiye benzer ekonomik büyüklüğe sahip ülkelere kıyasla oldukça düşük bir sigortalılık oranına sahiptir. Bu durum yalnızca finansal sistemin derinliğini değil ülkenin sosyoekonomik gelişimini de etkilemektedir. Ülkede sigortacılığın gelişmesi ve teminat açıklarının kapatılması, ekonomik kalkınmayı desteklerken, öngörülebilirliği de artıracaktır.

iv. Türk sigorta sektörü 1980 sonrası 30 yıllık dönemde hızlı bir büyüme performansı göstermiş ve milli gelirdeki payını artırmıştır. Bununla birlikte özellikle son on yılda bu büyüme hızı nispeten yavaşlamış, penetrasyon oranı istikrarsız bir seyir izlemiştir. Bu durum Türkiye'de sigortacılığın uygun koşullar

sağlandığında yüksek bir büyüme performansı sergileyebildiğini göstermektedir. Bu çalışmada, Türk sigorta sektörünün bugün karşı karşıya olduğu zorluklar ve çıkış yollarına dair politika önerilerine yer verilecektir.

Bu kapsamda çalışma, Türkiye’de sigortacılığın gelişimine ilişkin tarihsel bir arka plan sunarak başlayacaktır. Daha sonra dünyada sigortacılığın gelişimini etkileyen çevresel faktörlerle ilgili kapsamlı bir literatür taraması sunulacaktır. Uygulama bölümünde PEST çerçevesi ile Türkiye’deki makro çevresel faktörlerin sigorta sektörü üzerindeki etkileri analiz edilecektir. Son bölümde ise araştırmanın bulguları tartışılacak ve elde edilen sonuçlara dayanarak politika önerileri sunulacaktır.

Türk Sigortacılığının Gelişimi

Tarihsel Arka Plan

Türkiye coğrafyasındaki erken dönem sigortacılık faaliyetleri deniz ticaretinin bir parçası olarak 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Ancak sigorta sektörü gelişimini büyük oranda 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde uygulanan modernleşme politikalarına ve artan uluslararası ticarete borçludur (Akbulut, 2023). Osmanlı, küresel ekonomiye daha fazla entegre hale geldikçe sigortaya olan talep de artmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı’nın büyük liman kentlerinde başlayan yerleşik sigortacılık faaliyeti, uzunca bir süre batılı sigorta şirketlerinin temsilcilikleri şeklinde devam etmiştir. 1870 yılında İstanbul’da yaşanan Büyük Pera Yangını sigortanın toplumdaki kabul sürecini hızlandırmış ve sigorta şirketi sayısının artmasını sağlamıştır. 1884 yılına gelindiğinde yalnızca İstanbul’da faaliyet gösteren sigorta şirketi sayısı 76’ya ulaşmıştır (Baskıcı, 2002). Ancak tamamı yabancı menşeli olan bu sigorta şirketlerinin Osmanlı kanunlarına uymayı reddetmesi, sağlıklı işleyen bir piyasa mekanizmasının oluşmasını engellemiştir.

Osmanlı, bu dönemde artan sigortacılık faaliyetine rağmen sektördeki yabancı hakimiyeti nedeniyle piyasayı düzenlemekte zorluklarla karşılaşmıştır. Sigortacılığı düzenlemek amacıyla yapılan ilk girişim 1887 yılında hazırlanan ve yabancı sigorta şirketlerine acente açabilmek için ruhsat alma zorunluluğu getiren nizamnamedir. Ancak dönemin adli kapitülasyonları nedeniyle bu nizamname uygulanamamıştır. Osmanlı hükümeti ilerleyen dönemde piyasayı kontrol etmeye yönelik ilave düzenlemeler yapsa da bunlar da etkili olmamıştır (Kahya, 2007; Akbulut, 2014). Bu süreçte Osmanlı, sigorta piyasası üzerindeki yabancı ağırlığını dengelemek için ulusal sigorta şirketlerinin kurulmasını teşvik etmiştir. 1893 yılında Osmanlı kanunlarına tabi olarak faaliyet gösteren ilk şirket olan Osmanlı Umum Sigorta kurulmuştur. Şirket, Osmanlı Bankası, Duyun-u Umumiye İdaresi, Tütün Rejisi ve diğer bazı kamu kuruluşlarının desteğiyle kısa sürede piyasada önemli bir oyuncu haline gelmiştir (Özger, 2017). Osmanlı Umum Sigorta yabancı sermayeli olmasına rağmen pazardaki diğer şirketler tarafından “yerli rakip” olarak görülmüş ve sektördeki yabancı ağırlığının dengelenmesini sağlamıştır (Baskıcı, 2002).

Osmanlı’nın sigorta piyasasını gerçek anlamda düzenleyebilmesi ancak 1914 yılında kapitülasyonların kaldırılmasıyla mümkün olmuştur. Aynı yıl kanun seviyesinde yapılan düzenlemelerle sigorta şirketlerine ticaret siciline kayıt, teminat gösterme ve vergi ödeme zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca sigorta şirketlerinin faaliyetlerini gözetleyip denetleyecek Sigorta Müdüriyeti kurulmuştur (Baskıcı, 2002; Toprak, 2009). Bu düzenleme sonrası, Osmanlı yasalarına uyum konusunda uzunca bir süre direnen yabancı sigorta şirketlerinin önemli bir kısmı yükümlülüklerini yerine getirerek faaliyetine devam etmişlerdir. Bununla birlikte, 20. yüzyılın başından Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar geçen sürede yaşanan savaş, ekonomik kriz, nüfus hareketleri vb. bir dizi politik, ekonomik ve sosyal problem nedeniyle sigorta şirketi sayısı 120’den 49’a gerilemiştir (Kazgan, Soyak ve Koraltürk, 1998).

Milli Sigorta Politikaları Dönemi (1923-1959)

Cumhuriyetin 1923 yılında kurulmasından itibaren ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısında bir dizi önemli değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin Türk sigorta sektörü üzerinde belirleyici etkileri olmuştur. Türkiye ekonomi politikasında önemli bir yere sahip olan 1923 İzmir İktisat Kongresi’ndeki sigortacılığa ilişkin değerlendirmeler, erken Cumhuriyet döneminde izlenecek politikalara ilişkin ipuçları sunmaktadır. Kongrede, sigorta piyasasında düzenleme ve denetimin sıkılaştırılması, sigorta primlerinin düşürülmesi, ulusal sigorta şirketlerinin kuruluşunun teşviki gibi bir dizi öneri sunulmuştur (Kazgan vd., 1998).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sigorta sektörünün işleyişine dair kapsamlı bir mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. 1927 yılında sigorta şirketlerinin kuruluşunu, faaliyetini ve denetlenmesini düzenleyen kanunlar yürürlüğe konmuştur. Ayrıca sigorta tarife çarpanlarında üst sınır uygulamasına geçilmiştir. Bu düzenlemelerdeki öncelikli amaç, yeni gelişmekte olan sigorta piyasasına milli bir ağırlık kazandırmak ve

sektörün sağlıklı şekilde gelişmesini sağlamaktır (Toprak, 2010). Öte yandan ülkede 1920'den itibaren çok sayıda yerli sigorta şirketi kurulmuş olmasına rağmen, 1927 yılına gelindiğinde sektördeki yabancı payı hala % 69'dur. Ayrıca yerli şirketlerin de tamamı yabancı ortaklı olarak kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye İş Bankası ile Fransız menşeli Ünyon Grubu ortaklığında kurulan Anadolu Sigorta'nın (1925) Türk sigortacılığının gelişiminde önemli bir yeri vardır. Şirket, Türkiye İş Bankası ve Ziraat Bankası şubelerinin acentelik ağı ile kamu kurumlarının sigorta işlemlerinde tanıdığı öncelik sayesinde kısa sürede sektör lideri haline gelmiş ve uzun yıllar bu konumunu muhafaza etmiştir (Kazgan vd., 1998; Toprak, 2010).

1927 yılında hayata geçirilen bir diğer önemli uygulama da reasürans tekeli rejimidir. Türkiye İş Bankası, 1929 yılında reasürans tekelinin işletilmesi için 15 yıl süreyle yetkilendirilmiş, bunun sonucunda Milli Reasürans şirketi kurulmuştur. Uygulama kapsamında Türkiye'de geçerli tüm sigorta branşlarındaki prim üretiminin % 50'sinin kotpar uygulamasıyla Milli Reasürans'a devredilmesi zorunluluğu getirilmiştir (Toprak, 2009). Milli Reasürans ise işletme hakkı karşılığında faaliyet karının % 50'sinden fazlasını Hazine'ye devredecektir. Uygulamanın öncelikli amaçları; (1) sigorta şirketlerinin gözetimi, (2) sigortacılığa ilişkin istatistiki verinin toplanması, (3) yurtdışına gönderilen prim miktarının azaltılması, (4) Hazine'ye gelir yaratılması ve (5) ulusal sigortacılığın teşvik edilmesi olarak gösterilmektedir (Elveren, 1994). Reasürans tekeli rejimi Türkiye'de Cumhuriyet sonrası ağırlık kazanan milli iktisat politikalarının doğal bir sonucudur. Bununla birlikte benzer uygulamaların benzer dönemlerde Fransa, İtalya, Mısır gibi ülkelerde de görülüyor oluşu, izlenen politikaların zamanın ruhundan bağımsız olmadığını göstermektedir (Akalin, 1998).

1929 yılında yaşanan ve küresel ekonomiye önemli zararlar veren kriz, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de korumacı politikaların ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Sonrasında başlayan II. Dünya Savaşı ise uluslararası finansal aktiviteleri sekteye uğratmıştır. Bu koşullar altında, 1935 yılında Türkiye'de tamamı yerli sermayeli ilk sigorta şirketi olan Güven Türk Sigorta kurulmuştur. Bundan bir yıl sonra ise Anadolu Sigorta'nın Ünyon Grubu'nda bulunan hisseleri satın alınmış ve şirket tamamen ulusal bir hüviyete büründürülmüştür (Toprak, 2010). 1950'ye kadar olan dönemde kamunun ve özel sektörün girişimleriyle, tamamı yerli sermayeli olan dört sigorta ve bir reasürans şirketi kurulmuştur (Külünk, 1974). Bu dönemde izlenen millileştirme politikalarının sonucunda sigorta sektöründeki yabancı payı 1938'de % 46'ya, 1942'de ise % 20'ye gerilemiştir (Elveren, 1994). 1944 yılında Milli Reasürans'a verilen reasürans tekeli imtiyazı 10 yıl süreyle uzatılmıştır (Akalin, 1998).

Planlı Sigorta Politikaları Dönemi (1959-1984)

20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan iki büyük savaş ve bir ekonomik buhran, dünyada devletler arası işbirliğinin azalmasına ve ülkelerin kendi kabuklarına çekilmesine neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde, savaşın mutlak galibi olan ABD, dünya ekonomisine yön verecek yeni bir düzen kurulması için aktif bir politika yürütmüştür. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası gibi kurumlar, savaş sonrası özellikle Batı ittifakına dahil olan ülkelerin toparlanmasına güçlü bir destek vermişlerdir. Türkiye bu dönemde bir taraftan Batı ile ilişkilerini güçlendirirken, diğer yandan dışarıya bağımlılığını azaltmayı hedefleyen politikalar izlemiştir.

1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), bu dönemdeki en önemli planlı kalkınma hamlelerinden birisidir. DPT tarafından hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1963-1967) ana hedefleri ulusal geliri artırmak, istihdamı desteklemek ve dışa bağımlılığı azaltmaktır. Bu planda sosyal sigortalarla ilgili çok sayıda düzenleme öngörülmüş olmasına rağmen özel sigortalarla ilgili hususlara değinilmemiştir (DPT, 1963). Özel sigortacılık ilk olarak İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) kendisine yer bulmuştur. Yapılan değerlendirmelerde sigorta sektöründe konsolidasyonun sağlanması ve konservasyon oranlarının artırılması öne çıkmaktadır. Buradaki amaç sigorta şirketlerinin mali yapılarını güçlendirerek yurtdışına olan bağımlılığı azaltmaktır. Planda ayrıca "yeni şirketlerin kurulması ve yabancı şirketlerin çalışma izni almaları teşvik edilmeyecek" denilerek, zımni olarak da olsa piyasaya girişler yasaklanmıştır (DPT, 1968; 1973). Aynı yaklaşım Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) da korunmuştur. Bu politikanın bir sonucu olarak ülkede 1968 – 1984 yılları arasında yeni sigorta şirketi kurulmamıştır (Karacan, 1994).

Türk sigorta mevzuatının temelleri de yine bu dönemde atılmıştır. 1959 yılında kabul edilen Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun, Türkiye'de sigortacılık özelinde kanun seviyesindeki ilk düzenlemedir. Kanunla, sigortacılık genel koşullarının standartlaştırılması, tarife ve talimatlarının düzenlenmesi, sigorta şirketlerinin mali ve teknik gereksinimlerinin belirlenmesi, sigorta araçlarının ve eksperlerinin mesleki yeterliliklerinin sağlanması gibi çok sayıda önemli düzenleme yapılmıştır. Kanun ayrıca sigorta şirketleri ve araçların her türlü faaliyetinin uzman bir kurul tarafından denetlenmesini de

öngörmüştür. Bunun sonucunda 1963 yılında Sigorta Murakabe Kurulu kurulmuş ve sigorta sektörünün denetim sorumluluğu bu Kurul'a verilmiştir. Kanun'la aynı zamanda ülkede faaliyet gösteren tüm sigorta şirketlerinin Sigorta ve Reasürans Birliği'ne üye olması zorunluluğu getirilmiştir (Kazgan vd., 1998). Kanunla getirilen en önemli düzenlemelerden biri tarife sistemindeki değişikliktir. 1927-1959 arası geçerli olan tarife üst sınırı kaldırılmış, bunun yerine sabit tarife uygulamasına geçilmiştir. Düzenlemeyle birlikte, tüm sigorta şirketleri belirli risk grupları için Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenmiş çarpanları kullanmaya başlamıştır. Bu uygulama kısa vadede sigorta şirketlerinin teknik karlılıklarında bir miktar iyileşme yaratsa da orta vadede pazardaki rekabet, uzmanlaşma ve inovasyonu olumsuz etkilemiştir (Elveren, 1994). Denilebilir ki planlı sigorta politikaları döneminde devletin sigortacılığa yaklaşımı “gelişime” değil “düzenlemeye” odaklanmaktadır.

Liberal Sigorta Politikaları Dönemi (1984-Günümüz)

1970'li yıllarda dünya bir dizi ekonomik problemle karşı karşıya kalmıştır. 1971'de Bretton Woods sistemin çöküşüyle başlayan ekonomik istikrarsızlık dönemi, 1973 Petrol Krizi ve gelişmiş ülkelerdeki stagflasyon problemi ile devam etmiştir. Bu dönemde Keynes'ci müdahalelerin ekonomideki sorunların çözümünde yetersiz kaldığı yönünde bir genel bir anlayış oluşmuş, liberal ekonomi politikaları giderek daha fazla ağırlık kazanmıştır. Türkiye de 24 Ocak 1980 tarihinde kapsamlı bir liberalleşme programı yürürlüğe koymuştur. Programın sigorta sektörünü en fazla etkileyen politikaları; dışa açık büyüme stratejisi, dış ticaret serbestisi ve yabancı yatırım teşvikleridir.

1980'den itibaren devletin sigortacılık üzerindeki kontrolü kademeli olarak azalmıştır. Bu dönemde sigortacılığın liberalleşmesine ilişkin en önemli iki düzenleme; yeni şirket kuruluşuna izin verilmesi (1984) ve serbest tarife sistemine geçilmesidir (1990). Bu politikalar ile sigorta piyasasında rekabetin ve yabancı yatırımların artırılması amaçlanmıştır. 1984-1992 arasında pazara 15 yeni sigorta şirketi girmiş, bu yeni şirketler kısa sürede % 18'lik bir pazar payı elde etmişlerdir (Karacan, 1994). Yeni şirketlerin özellikle hayat branşı üretiminde önemli bir katkısı olmuştur. 1980 öncesi % 5'in altına gerileyen hayat branşının payı 1990'lı yıllarda % 20'ye ulaşmıştır. 1987 yılında Sigorta Murakabe Kanunu'nda yapılan düzenleme ile sigorta sektörünün düzenleme ve denetim sorumluluğu Ticaret Bakanlığı'ndan, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na devredilmiştir. Bu değişiklik sigortacılığın finansal sistemle entegrasyonunu artırmıştır. 1993 yılında yine aynı Kanun'da yapılan düzenleme ile sigortacılık faaliyeti hayat ve hayat dışı olmak üzere iki ana bransa ayrılmış, böylece hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri kurumsal olarak ayrılmıştır (Elveren, 1994).

1990 yılında Türkiye'de zorunlu sigortalar dışındaki tüm ürünlerde sabit tarife uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır. Serbest tarife uygulaması sektörde fiyat odaklı rekabeti başlatmış ve bu durum uygulamanın ilk yıllarında şirketlerin teknik karlılıklarını olumsuz etkilemiştir. 1991 yılında tarife çarpanları bir önceki yıla göre % 61 gerilemiş, teknik karlılık ise % 19'dan % 13'e gelmiştir. Bu dönemde ülke ekonomisinin karşılaştığı ekonomik istikrarsızlık ve yüksek enflasyon problemine rağmen Türk sigorta sektörü TL ve dolar bazında reel olarak büyümüş, millî gelirden aldığı payı da önemli ölçüde artırmıştır. Ayrıca 1985 yılında 35 olan sigorta şirketi sayısı 1995 yılında 55'e yükselmiştir. Buna rağmen şirketlerin konservasyon oranlarında dikkate değer bir gerileme yaşanmamıştır (Ömrüzak, 1996). 1991 yılında yayınlanan kararname ile reasürans tekeli son defa 10 yıllık süre için yürürlüğe konmuş, 2001 yılında ise 72 yıllık zorunlu reasürans uygulaması son bulmuştur (Akalin, 1998). 1990'lar aynı zaman devletin sigortacılığa olan ilgisinin arttığı ve sigortacılığın gelişimi için daha aktif politikalar üretmeye başladığı yıllardır. Altıncı Kalkınma Planı'nda (1990-1994) (1) Türkiye'de uygulanmayan sigorta türlerinin araştırılması, (2) sektörün fon yaratma potansiyelinin değerlendirilmesi, (3) yeni zorunlu sigortaların uygulamalarının geliştirilmesi, (4) sigorta sektörünün uluslararası pazara açılmasının sağlanması gibi bir sigortacılığa ilişkin dizi kalkınma politikasına yer verilmiştir (DPT, 1990). Planın sigortacılık yaklaşımında, diğer planlardan farklı olarak ilk defa yabancı yatırımların teşvik ediliyor olması özellikle dikkat çekicidir.

2000'li yıllar Türk sigorta sektörünün kurumsal yapısını güçlendirdiği bir dönem olmuştur. 2000 yılında Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kurulmuş ve zorunlu deprem sigortası uygulanmaya başlanmıştır. 2003 yılında trafik sigortalarının gözetimi için Trafik Sigortası Bilgi Merkezi kurulmuş, 2008 yılında kurumun sorumluluk alanı diğer sigorta ürünlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Takip eden yıllarda spesifik risklerin daha etkin şekilde yönetilmesi amacıyla Tarım Sigortaları Havuzu (2005), Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Havuzu (2010), Riskli Sigortalar Havuzu (2017) gibi sigorta havuzları devreye alınmıştır. 2007 çıkartılan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile sigorta mevzuatında Avrupa Birliği normlarına ve uluslararası standartlara uygun düzenlemeler yapılmış, genel anlamda sigortacılık faaliyetinin çağın gerekliliklerine uygun şekilde yürütülmesinin sağlanması amaçlanmıştır (Malatyali, 2008).

Kanunu takiben ülkedeki sigorta faaliyetini düzenlemek için çok sayıda ikincil düzey mevzuat hazırlanmıştır. 2019 yılında ise Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) kurulmuş ve sigortacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin yetki bu kurumda toplanmıştır (SEDDK, 2023).

Bu dönemde Türk sigorta sektörünün reel olarak büyümesini sürdürmüş, milli gelirden aldığı payı artırmıştır. Ayrıca yabancı yatırımcıların sektöre olan ilgisi artmış, şirket satın alma veya sıfırdan şirket kurma yoluyla çok sayıda yabancı yatırımcı sektöre girmiştir. Bunun sonucunda sektördeki yabancı payı hızla yükselmiş ve 2015 yılında yakın tarihteki zirvesi olan % 65'e ulaşmıştır. Devam eden dönemde bazı yabancı şirketlerinin pazardan çıkması ve yerli yatırımcıların onların yerini almasıyla bu oran 2021 sonu itibarıyla % 52'ye gerilemiştir. Türk sigorta sektörü 1990 ve 2000'li yıllarda istikrarlı bir gelişim performansı gösterirken, 2010 sonrası bu gelişim yavaşlamıştır. Ulusal prim üretiminin Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) pazarındaki payı 1990 yılında % 0,07 iken 2010 yılında % 0,23'e kadar yükselmiş ancak takip eden dönemde yerinde saymıştır (OECD, 2023).

Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik Performansı

2022 sonu itibarıyla yaklaşık 235 Milyar TL prim üretimi büyüklüğüne ulaşan Türk sigorta sektörü, finansal sistem içinde aktif büyüklüğü açısından bankacılığın ardından ikinci sırada yer almaktadır (Türkiye Sigorta Birliği [TSB], 2022). Ülkede yerleşik 67 sigorta ve 4 reasürans şirketi faaliyet göstermekte, aracılar, eksperler ve ilgili meslek grupları da dahil edildiğinde sektör 200 binden fazla kişiye istihdam sağlamaktadır (TSB, 2023; KPMG, 2021). Sigorta sektörü üretim ve istihdama doğrudan katkılarının yanında iş ve sosyal hayattaki belirsizlikleri de azaltmaktadır. 2021 yılında Türkiye ekonomisi için 230 trilyon TL teminat sağlayan sigortacılık, yatırımlar için daha sağlıklı bir zemin hazırlamakta ve olası finansal kayıpları engellemektedir. Sektörün 2021 yılında ödemiş olduğu toplam tazminat tutarının GSYH'ye oranı % 1'e yaklaşmıştır.

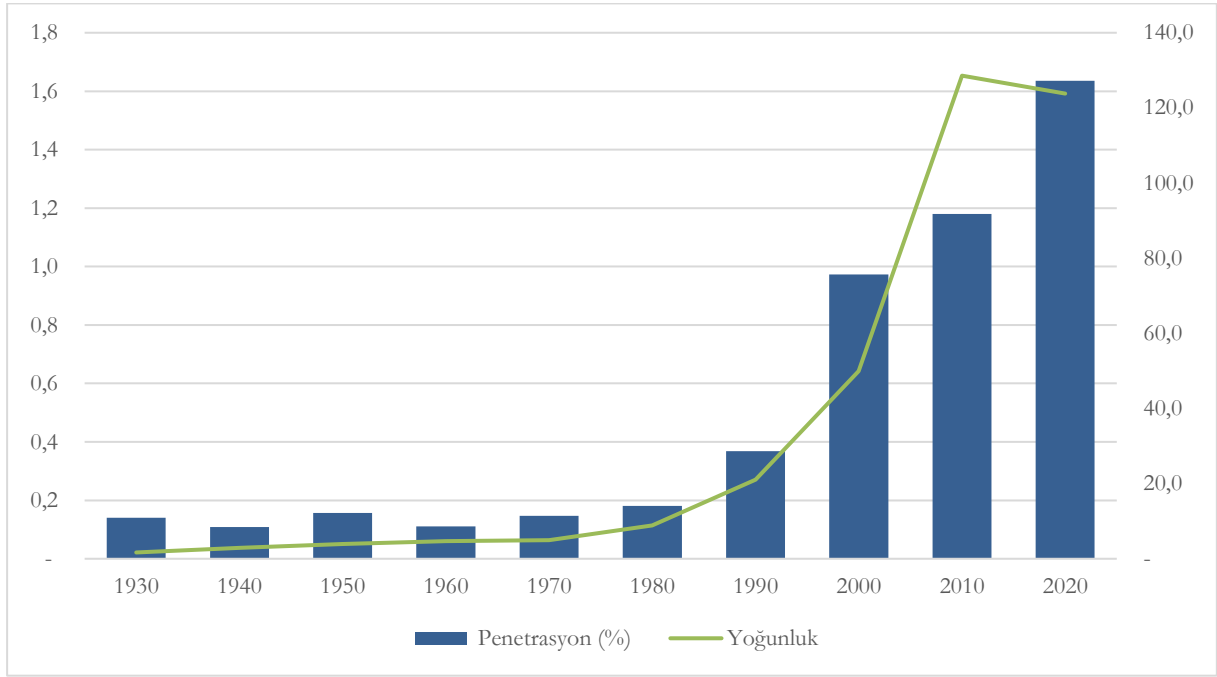
Türk sigorta sektörü geride bıraktığımız yüz yılda ülkede değişen makro çevresel faktörlere bağlı olarak inişli çıkışlı bir performans sergilemiştir. Tablo 1.'de Türk sigorta sektörünün geçmiş asırdaki prim üretimi ve büyüme performansı gösterilmektedir.

Tablo 1. Türk Sigorta Sektörü Prim Üretimi, bin TL (TÜİK GSYH Deflatörü 2009=100 ile Uyumlandırılmış*)

Dönem	Hayat Dışı	Hayat	Toplam	Reel Büyüme
1930	51.293	2.811	54.105	
1940	57.473	9.346	66.819	% 24
1950	81.292	21.831	103.123	% 54
1960	232.755	22.249	255.004	% 147
1970	366.915	44.441	411.356	% 61
1980	623.669	18.260	641.930	% 56
1990	1.661.845	426.838	2.088.683	% 225
2000	6.210.343	1.398.270	7.608.613	% 264
2010	11.165.969	2.038.077	13.204.045	% 74
2020	38.010.306	8.048.702	46.059.007	% 249

Kaynak: (Elveren, 1994; Sigorta Denetleme Kurulu [SDK], 2002; TSB, 2023) *Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 1.'de görülebileceği üzere Türk sigorta sektörünün prim üretimi Cumhuriyet döneminde sürekli olarak büyümüş olsa da büyümenin hızı oldukça değişkendir. Reel anlamda en yüksek büyüme 1980-1990, 1990-200 ve 2010-2020 dönemlerinde elde edilmiştir. Cumhuriyet'in ilk elli yılında izlenen korumacı politikalar, sektörün büyüme hızını bir miktar yavaşlatmış olsa da milli sigorta sektörünün inşası da bu dönemde sağlanmıştır. Yerli sigorta şirketlerinin kurulmasından, sektörün gözetim ve denetimine kadar bir çok alanda sağlanan ilerlemenin Türk sigortacılığının bugünkü kurumsal yapısına ulaşmasında önemli bir payı vardır. Diğer yandan 1980 sonrası izlenen liberal ekonomi politikalarıyla sektörün üretim anlamında yaptığı sıçrama dikkat çekicidir. Bu büyüme performansında bir önceki bölümde ele aldığımız finansal serbestleşme sağlayan düzenlemelerin büyük bir etkisi vardır. Ayrıca ilgili dönemde Türkiye'deki gelir, nüfus yapısı, tüketim gibi sosyo-ekonomik faktörler anlamında da önemli değişimler yaşanmıştır. Bu noktada Türkiye'de prim üretimi artışının ne kadarının ülkenin kalkınmasından kaynaklandığı ne kadarının sigortacılığın ilerlemesiyle sağlandığını daha iyi anlayabilmek için yoğunluk ve penetrasyon göstergelerine bakmamız gerekmektedir.

Şekil 1. Türk Sigorta Sektörü Penetrasyon ve Yoğunluk Göstergeleri (ABD GDP Deflatörü 2012=100 ile Uyumlandırılmış*)

Kaynak: (Elveren, 1994; SDK, 2002; TSB, 2023) *Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 1'de yer alan penetrasyon verisi Türk sigorta sektörü prim üretiminin GSYH içindeki payını, yoğunluk göstergesi ise ABD GDP (2012=100) deflatörü ile uyumlandırılmış dolar bazında kişi başına düşen prim üretimini göstermektedir. Şekil 1, Cumhuriyet'in ilk ve ikinci yarım asırlarındaki sigorta sektörü gelişimi açısından Tablo 1 ile benzer bir trendi ortaya koymaktadır. Sektörün ülke ekonomisine kıyasla gelişimi açısından bu sefer 1980 sonrası 30 yıllık dönem istikrarlı bir büyümeye işaret etmektedir. Öte yandan bu büyüme 2010 sonrası dönemde duraklamış hatta eksiye dönmüştür. Bu tablonun ortaya çıkmasında Türk lirasının son on yılda yaşadığı değer kaybı etkili olmuş olabilir. Ancak sigortalanan kıymetlerin, dolayısıyla da sigorta primlerinin döviz paritesinden doğrudan etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda yaşanan yoğunluk düşüşü yalnızca devalüasyon ile açıklanamaz. Dolayısıyla yoğunluk göstergesi açısından değerlendirdiğimizde, Türk sigorta sektörünün 1980 sonrası istikrarlı büyüme performansının sekteye uğradığı söylenebilir.

Tüm bu göstergeler ışığında, Türk sigorta sektörünün Cumhuriyet'in ilk elli yılında milli sigorta piyasasını inşa etme önceliğiyle kontrollü bir büyüme performansı gösterdiği, ikinci yarım asırda ise finansal serbestleşme politikalarıyla ülkenin ekonomik kalkınmasının üzerinde bir gelişim kaydettiği anlaşılmaktadır.

Literatür Taraması

Bugünün dinamik ve sürekli gelişen dünyasında sigortacılık faaliyeti çok sayıda makro çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Sigorta sektörünün performansını şekillendiren bu değişkenleri anlamak, sigortacılık alanındaki riskleri öngörmek ve mevcut koşullara uygun stratejiler geliştirmek bir ön koşuldur. PEST, bir kuruluşu veya sektörü etkileyebilecek çevresel faktörleri sınıflandırmak ve değerlendirmek için sosyal bilimlerde yaygın şekilde kullanılan bir analiz çerçevesidir (Sammuto-Bonnici and Galea, 2015). Son yıllarda sigortacılık başta olmak üzere finans alanındaki araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Halık, 2012; Kampanje, 2014; Barbara, Cortis, Perotti, Sammut and Vella, 2017). Bu çerçeve; politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik faktörleri içermektedir. Sigortacılık özelinde bu bileşenler, sigorta sektörünün üretimini, karlılığını, yatırımlarını ve stratejik planlamalarını etkileyebilecek öneme sahiptir. Bu literatür taramasında, sigorta sektörünün gelişimini etkileyen makro çevresel faktörler PEST analiz çerçevesiyle incelenecektir.

Politik faktörler, faaliyetleri oldukça sıkı şekilde düzenlenmiş olan sigorta sektörünün şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Hükümet politikaları ve yasal mevzuatlar, sigorta sektörünün gelişimini teşvik edebileceği gibi tam tersi bir etki de yaratabilir. Hükümetler zorunlu sigorta uygulamaları sigorta üretimini destekleyebilir veya ruhsat düzenlemeleriyle pazara giriş çıkışları kontrol edebilirler. İyi yapılandırılmış bir

yasal çerçeve yatırımcılar için daha iyi bir koruma sağlayacağından, finansal piyasalardaki yatırımları da teşvik etmektedir (Hussels, Ward and Zurbruegg, 2005). Literatürdeki araştırmalar bir ülkenin politik çerçevesindeki değişikliğin sigorta sektörü üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Ward ve Zurbruegg (2002) bir ülkedeki siyasi istikrarın hayat sigortası talebini artırdığını göstermişlerdir. Benzer şekilde Esho, Kirievsky, Ward ve Zurbruegg (2004) mülkiyet haklarının korunma seviyesi ile mal sigortalarına olan talep arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Lee ve Lin (2016) güçlü politik kurumların ve istikrarlı bir siyasi ortamın sigorta sektörünün daha iyi performans sergilemesini desteklediğini bulmuşlardır. Öte yandan finansal serbestleşmenin sigorta sektörü üzerindeki etkileri değişkendir. Pasiouras ve Gaganis (2013) ekonomik özgürlüğün ticari, mali ve yasal ilerlemeler yoluyla sigorta şirketlerinin performansını pozitif etkilediğini savunurken, Lee ve Lin (2016) finansal serbestleşmenin sigorta şirketlerini daha fazla risk almaya ittiğini ve böylece performanslarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Ekonomik faktörler sigorta sektörünün faaliyetleri üzerinde doğrudan ve dolaylı pek çok etkiye sahiptir. Milli gelir, faiz, enflasyon gibi değişkenler tüketicilerin satın alma gücünü ve dolayısıyla sigorta talebini etkileyebilirler. Bu koşullar ayrıca sigorta şirketlerinin maliyetleri, yatırım getirileri ve risk iştahları üzerinde de etkili olabilir. Ayrıca pazardaki ekonomik koşulların, yatırımın geri dönüş süresi, rekabet düzeyi ve regülasyon seviyesi gibi çeşitli alanlarda yansımaları bulunmaktadır. Ekonomik faktörlerin sigorta sektörü üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar ağırlıklı olarak gelir, faiz, enflasyon değişkenlerine odaklanmışlardır. Hemen hemen tüm çalışmalar harcanabilir gelir arttıkça sigorta talebinin arttığını göstermektedir. Öte yandan diğer makro ekonomik değişkenlerin etkilerine ilişkin bulgular araştırma kapsamına göre farklılık göstermektedir (Outreville, 2013).

Guo Fung ve Huang (2009) makro şokların sigorta piyasası üzerindeki etkilerini değerlendirdikleri çalışmada, talep, para ve finansal piyasa şoklarının sigorta primlerini artırdığını, pozitif arz şoklarının ise primleri düşürdüğünü göstermişlerdir. Millo ve Carmeci (2011) yüksek faiz oranlarının borçlanma maliyetini artırması nedeniyle toplumda kendi kendine sigortalama eğilimini artırdığı ve hayat dışı sigorta talebini baskıladığı sonucuna ulaşmıştır. Lee ve Chiu (2012) sigorta talebinin reel gelire bağlı esnekliği üzerine yaptıkları çalışmada, talebin hayat sigortası için inelastik hayat dışı sigorta içinse elastik olduğunu ortaya koymuştur. Öte yandan sigorta talebinin esnekliği ülkelerin finansal gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Yenisu (2019) Türkiye'deki ekonomik büyüme ile prim üretimi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, sigorta prim üretiminin ekonomik büyümeyi desteklediğini savunmuştur. Polat ve Akın (2021) ise GSYH büyümesinin Türkiye'deki hayat sigortası prim üretimi üzerinde pozitif etkisi olduğu, faiz ve enflasyonun ise negatif etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Dalkılıç ve Gülcemal Türkiye'de (2022) GSYH ile sigorta penetrasyonu arasında tek yönlü pozitif ilişki olduğunu göstermiştir.

Bir ülkede toplumun sigortaya olan tutumunu anlamak, sigortacıların tüketicilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilmeleri için gereklidir. Demografik eğilimler, göç hareketleri, yaşam tarzı değişimleri, eğitim düzeyi gibi pek çok faktör toplumun sigorta algısını etkilemektedir. Eğitim düzeyinin artması genel olarak sigorta talebini artırmaktadır (Hwang and Gao, 2003; Li, Moshirian, Nguyen and Wee, 2007; Outreville, 2015). Ayrıca şehirleşme ve nüfus yoğunluğunun artmasının sigorta üretimini desteklediği sonucuna ulaşan çok sayıda araştırma vardır (Savvides, 2006; Sen, 2008; Dragos, 2014). Öte yandan sosyal faktörlerin etkilerine ilişkin bulgular, araştırmanın yapıldığı bölgeye ve veri setine göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Dragos (2014) Avrupa ve Asya ülkelerindeki sigorta talebi üzerine yaptığı çalışmada, şehirleşmenin Asya'da hayat sigortası talebini artırırken Avrupa'da benzer bir etki göstermediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Millo ve Gamecci (2011) İtalya'daki nüfus yoğunluğu ile sigorta talebi arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğunu savunurken, Dragos, Mare, Mureş an ve Purcel (2022) Avrupa Birliği üyesi ülkeler üzerinde yaptıkları çalışmada bu etkinin negatif yönlü olduğunu öne sürmüştür. Dolayısıyla sosyal faktörlerin sigortacılık üzerindeki etkisi ülkenin toplumsal dinamikleri ve pazarın yapısına göre farklılık göstermektedir.

Teknolojik ilerleme birçok alanda olduğu gibi sigortacılık alanında da iş modellerini ve sonuçlarını etkilemektedir (Pareek, Sood and Grima; 2022). Kurumsal alanda ileri teknolojilerin kullanımının artması sigorta şirketlerinin operasyonel süreçlerini iyileştirmelerini ve verimliliklerini arttırmalarını sağlamaktadır (Nayak, Bhattacharyya and Krishnamoorthy, 2019; Chang, 2023). Yapay zeka, makine öğrenmesi ve nesnelerin interneti gibi teknolojiler sigorta sektörünün daha düşük maliyetlerle daha yüksek bir müşteri faydası sunmasına imkan sağlamaktadır. Örneğin Che, Liebenberg ve Xu (2022) nesnelerin interneti teknolojisini kullanan kullanım bazlı sigorta modellerinin sigorta şirketlerinin hasar oranlarını azaltarak işletme performansını artırdığını göstermiştir. Teknoloji kullanımının yaygınlaşması sigortaya olan talebi de şekillendirmektedir. Salatin, Yadollahi ve Eslambolchi (2014) gelişmekte olan ekonomiler üzerine yaptıkları

çalışmada, mobil kullanıcı sayısının sigorta sektöru prim üretimini pozitif ve anlamlı şekilde etkilediğini belirlemiştir. Bireysel bazda yapılan benzer bir araştırmada Liu, Li ve Zhang (2022), hane halklarında internet kullanımının yaygınlaşmasının sigortaya olan talebi artırdığını ortaya koymuştur. Mevcut literatür, bir ülkedeki teknolojik ilerleme ve adaptasyon düzeyinin sigorta sektöru performansı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

İlgili literatürün kapsamlı bir şekilde incelenmesinin ardından aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- i. Sigorta sektöruünün performansı etkileyen makro çevresel faktörler son yıllarda çok sayıda araştırmaya konu olmuştur.
- ii. Türkiye özelindeki az sayıda çalışmada çevresel faktörlerin etkisi kısmen incelenmiş olsa da bu çalışmalar ağırlıklı olarak ekonomik boyuta odaklanmıştır.
- iii. Sigorta sektöruünün performansına etki eden çevresel faktörlerin analizinde ağırlıklı olarak doğrusal regresyon analizi yöntemi kullanılmaktadır. Uygulanan modellerde tahminci olarak genellikle ordinary least squares (OLS) tercih edilmektedir.

Elde edilen sonuçlar ışığında bu çalışma, Türk sigorta sektöruünün performansını etkileyen makro çevresel faktörlere ilişkin bir analiz sunmayı hedeflemektedir. çalışmada çevresel faktörlerin sınıflandırılmasında PEST çerçevesi, bu bileşenlerin sigorta sektöru üzerindeki etkisinin araştırılmasında ise doğrusal regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Yöntem

Bu uygulama Türk sigorta sektöruünün gelişimini etkileyen makro çevresel faktörleri belirlemek için Türkiye'nin politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik göstergeleri ile sigorta penetrasyon oranı arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. çalışmada Türk sigorta sektöruünün gelişimini tahmin etmek için öncü literatürden yararlanılarak belirlenmiş olan sekiz adet dışsal değişken kullanılmıştır. Tablo 2'de araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlerle ilgili detaylı bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. Değişkenlerin Tanımları

<i>Değişken</i>	<i>Tür</i>	<i>Sınıflandırma</i>	<i>Ölçüm</i>
Penetrasyon (PNT)	Bağımlı	-	Toplam prim üretiminin GSYH'ye oranı
Düzenleyici Kalitesi (DZN)	Bağımsız	Politik	Dünya Bankası düzenleyici kalite endeksi
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY)	Bağımsız	Politik	Doğrudan yabancı yatırımların GSYH'ye oranı
Kişi Başı Milli Gelir (GLR)	Bağımsız	Ekonomik	Satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen milli gelir
Faiz Oranı (FAİZ)	Bağımsız	Ekonomik	Orta vadeli faiz oranı
Nüfus Yoğunluğu (NFS)	Bağımsız	Sosyal	Km ² 'ye düşen insan sayısı
şehirleşme Oranı (şHR)	Bağımsız	Sosyal	şehirli nüfusun toplam nüfusa oranı
ARGE Yatırım Oranı (ARGE)	Bağımsız	Teknolojik	ARGE harcamalarının GSYH'ye oranı
İhracat Değer Endeksi (İHR)	Bağımsız	Teknolojik	İhraç edilen malların ortalama değer endeksi (2000=100)

Veriler doğrudan OECD (2023), World Bank (2023) ve United Nations (2023) veri tabanlarından temin edilmiştir. Veriler ilgili kaynaklarda yer alan en geniş süre olan 1990-2021 yılları arasındaki 32 yıllık dönemi kapsamaktadır. Toplam 288 gözlemden 12'si kaynağından temin edilememiştir. Sınırlı veri setinde gözlem sayısını azaltmamak için eksik gözlemler literatürde genel kabul görmüş basit hareketli ortalama ve son gözlemin geriye taşınması (next observation carried backward) yöntemleriyle doldurulmuştur (Engels ve Diehr, 2003).

Bu çalışma makro çevresel faktörlerin Türk sigorta sektöru performansı üzerindeki etkisini tahmin etmek üzere tasarlanmıştır. Bu etkinin tahmin edilmesinde, literatürde yaygın olarak kullanılan bir istatistiksel yöntem olan OLS doğrusal regresyon analizi kullanılacaktır. Modelin denklemi aşağı yer almaktadır;

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{ip} + \epsilon_i \quad (1)$$

OLS regresyon modelinin temel varsayımları (1) Y_i değerinin Denklem 1 ile tahmin edilebildiği, (2) hata terimleri arasında otokorelasyon olmadığı ve (3) değişken varyans problemi olmadığıdır (Hayes and Cai, 2007). Modelin varsayımlarının geçerliliği Durbin-Watson ve Breusch-Pagan testleri kullanılarak sınanacaktır.

Bulgular

Araştırmada kullanılan veri seti hakkında daha fazla bilgi edinmek için ilk olarak tanımlayıcı istatistik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tablo 3'te değişkenlerin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişken	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
PNT	0,011	0,002	0,006	0,015
DZN	0,461	0,073	0,370	0,573
DYY	0,012	0,009	0,003	0,036
GLR	19168,5	5889,3	12131,4	31450,9
FAİZ	0,395	0,409	0,016	1,832
NFS	90,4	12,2	70,6	110,2
ŞHR	0,681	0,053	0,592	0,766
ARGE	0,006	0,003	0,002	0,011
İHR	313,6	225,7	46,7	651,1

Tablo 3'te yer alan istatistikler arasında PNT Türkiye'de sigortacılığın 32 yıllık gelişimini göstermesi açısından önemlidir. Çalışma kapsamının başlangıcı olan 1990 yılında % 0,6 olan sigorta penetrasyonu, 2020 yılında tarihi zirvesine olan % 1,5'e ulaşmıştır. Bu gelişim özellikle 1990-2000 arasında yüksek bir hızda yaşanmıştır. 2000 yılında penetrasyon düzeyi % 1,2'ye ulaşmış, o günden bugüne ise nispeten sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Benzer bir eğilimi DYY değişkeninde de görmek mümkündür. 1990 yılında doğrudan yabancı yatırımların GSYH'ya oranı % 0,5'ken 2005 yılında % 3,6'ya kadar yükselmiş, sonrasında ise gerileme trendine girmiştir. FAİZ ve MVZ değişkeni yıllar içinde dalgalı bir seyir izlerken, diğer değişkenler birkaç istisna dışında istikrarlı olarak yükselmiştir.

Modelin uygulanmasına geçilmeden önce veriler normallik, aykırı değerler ve çoklu doğrusallık açısından kontrol edilmiştir. Öncelikle yüksek NFS ile korelasyon gösteren ŞHR ve GLR değişkenleri veri setinden çıkartılmıştır. Daha sonra veri setinin dağılımı incelenmiş, çarpık dağılım tespit edildiği için değişkenler log dönüşümü uygulanarak normalize edilmiştir. OLS regresyon modelin varsayımlarını test etmek amacıyla sırasıyla Breusch-Pagan ve Durbin-Watson testleri uygulanmıştır. Breusch-Pagan testi sonucu (0,569) 0,05'ten büyüktür ve modelde değişken varyans sorunu yoktur (Breusch ve Pagan, 1979). Durbin-Watson testi sonucu (1,913) kabul edilebilir değerler olan 1,5 ila 2,5 arasında olduğundan hata terimleri arasında otokorelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Savin and White, 1977).

Düzenlenmiş veri seti ile uygulanan OLS regresyon analizinde ARGE ve İHR değişkenlerinin istatistiki olarak anlamlı olmadıkları ve açıklanan varyansa büyük bir katkı sağlamadıkları gözlenmiştir. Bu nedenle ilgili değişkenler veri setinden çıkartılmış ve model tekrar uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. OLS Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	coef	std err	t	p
CONST	-13,7889	0,889	-15,518	0,000
LogFAİZ	0,0625	0,025	2,541	0,017
LogNFS	2,0929	0,191	10,973	0,000
LogDYY	-0,0832	0,033	-2,545	0,017
LogDZN	0,5374	0,124	4,337	0,000
R-Squared	: 0,892	Prob (F-statistics)	: 1,13e-12	
Adj. R-Squared	: 0,876	Durbin-Watson	: 1,913	
F-statistics	: 55,89	Breusch-Pagan	: 0,569	

Regresyon analizi sonucunda elde edilen R² değeri 0,892, Adjusted R² değeri ise 0,876 olup, bu sonuçlar modelin açıklayıcılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Bulgular nüfus yoğunluğu (NFS) ve düzenleyici kalitesi (DZN) ile sigorta penetrasyonu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar ve faiz oranları da sigorta penetrasyonunu etkilemektedir ancak bu etki diğer iki değişkene kıyasla oldukça sınırlıdır. Çalışma kapsamında incelenen diğer değişkenlerle sigorta penetrasyonu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tartışma, Sonuç ve neriler

Bu alışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yılında Türk sigortacılığın gelişimini etkileyen makro vresel faktörler kapsamlı olarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Bunun için öncelikle Osmanlı'dan bugüne Türk sigorta sektörünün gelişimine ilişkin bir tarihsel arka plan sunulmuştur. Daha sonra mevcut literatüre dayalı olarak bir ülkedeki sigorta penetrasyonunu etkileyen makro vresel faktörler değerlendirilmiştir. Uygulama bölümünde ise Türkiye'de 1990 – 2021 yılları arasındaki politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik göstergelerle, Türk sigorta sektörünün performansı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Amprik bulgular, Türk sigortacılığının tarihsel süreçteki gelişiminde özellikle sosyal ve politik faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir. Türkiye'deki nüfus yoğunluğu ve düzenleyici kalitesi ile sigorta penetrasyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Model sonuçlarında ayrıca faiz ve doğrudan yabancı yatırım ile sigorta penetrasyonu arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki görülmüş olsa da bu ilişkinin düzeyi nedensellik çıkarımı yapmak için yeterli değerdir.

Türkiye'de nüfus yoğunluğu ile sigortalılık oranları arasında gözlemlenen ilişki, nüfus yoğunluğu arttıca sigorta penetrasyonunun da yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu literatürdeki öncül çalışmalarla uyumludur (Millo and Carmeci, 2011; Dragos, 2014). Türk sigorta sektörüne ilişkin şener ve Behdioğlu'nun (2014) araştırmasında benzer bir ilişki nüfus sayısı ile sigorta prim üretimi arasında kurulmuştur. Bir bölgede nüfus yoğunlaştıca ekonomik faaliyet, yapı stoku ve sosyal etkileşim artma eğilimindedir. Bu değerrişim doğası gereği hem sigortalanabilir kıymet miktarını hem de risk düzeyini artırmaktadır Tversky ve Kahneman'a göre (1974) insanlar günlük hayattaki riskleri ölçerken istatistiklerden değer gözlemlerinden yola çıkarlar. Bir olay ne kadar kolay hatırlanabiliyorsa, o olayın yeniden gerçekleşmesine ilişkin beklenti o denli yüksek olacaktır. Sosyal etkileşiminin artması, gündelik hayattaki riskleri daha belirgin hale getirip, toplumsal risk farkındalığını da desteklemektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu Türkiye'de düzenleyici kalitesi ile sigorta penetrasyonu ilişkisidir. Düzenleyici kalitesi, bir hkmetin özel sektörün gelişimine izin veren ve teşvik eden politikalar ve düzenlemeler oluşturma ve uygulama becerisini ifade etmektedir (World Bank, 2023). Hussels et al. (2005)'e göre iyi yapılandırılmış bir yasal ereve hem yatırımcıların sigorta pazarına olan ilgisini hem de ülkedeki sigorta talebini artırmaktadır. Türk sigorta sektörü özelinde 1990 sonrası finansal serbestleşme politikalarının sektörün performansına önemli bir katkısı olmuştur. Bu dönemde hayata geçirilen tarife serbestisi, piyasada rekabetin artmasına, ürün ve hizmet farklılaşmasına ve sigortanın daha ulaşılabilir hale gelmesine zemin hazırlamıştır. Türkiye'de devlet politikalarının sigorta piyasasını destekleyici etkileri olduğu gibi bunun tam tersi durumlar da yaşanmıştır. Örneğin Türkiye'de 1968–1984 yılları arasında yeni sigorta şirketi kurulmasına izin verilmemiştir. Bu yıllar tarihsel olarak sigorta sektöründe büyümenin en yavaş olduğu dönemlerdir. Devlet vergilendirme politikası ile de sigorta sektörünün gelişimine yön vermiştir. Türkiye'de 1956 yılında % 15 olarak uygulanan sigorta muamele vergisi, 1970 yılında % 25'e ykseltilmif, 1980 sonrası ise kademeli olarak % 3'e kadar dşrlmştir (akıcı ve Ceylan, 2004). Neyzi, 1972 yılında Türk sigorta sektöründeki güncel sorunlara ilişkin yaptığı değerlendirmede, yüksek vergi oranlarını sektörün gelişiminin önündeki engellerden birisi olarak göstermiştir.

Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından bir diğer de literatürdeki çok sayıda araştırmanın aksine gelir değerrişkeni ile sigorta penetrasyonu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanamamış olmasıdır. Bu durum dnemsal ve bölgesel farklılıklardan kaynaklanıyor olabileceği gibi göstergelerin temsiliyet farkları da sonucu etkilemiş olabilir. Literatürde geliri temsil etmek için ağırlıklı olarak GSYH ya da kişi başına milli gelir göstergeleri kullanılmaktadır. Sigorta talebi ise toplam prim üretimi ile llmektedir. Bu göstergeler nominal değerrişimleri açıklamada anlamlı olabilir. Ancak bu alışma Türk sigorta sektörünün gelişim sürecini ele aldığından, gelirin göstergesi olarak bireylerin alım gücü değerrişimini daha iyi yansıtan satın alma paritesine göre kişi başına milli gelir kullanılmıştır. Sigorta talebi ise toplam prim üretiminin toplam GSYH içindeki payı üzerinden llmştir. Bu anlamda çalışmanın bulguları ile öncül araştırmalar arasında bir miktar fark olması anlaşılabilir. Özetle Türk sigorta sektörünün ekonomideki payının bireylerin satın alma gücüne bağlı olarak arttığına dair elimizde yeterli kanıt yoktur.

Çalışma, Türkiye'deki sigorta şirketleri ve düzenleyici otoriteler için önemli çıktılar sunmaktadır. Geride bıraktığımız birkaç on yılda Türkiye'deki demografik hareketler, toplumun risk farkındalığını ve sigortaya olan talebini artırmıştır. Bu eğilim Türkiye gibi gelişmekte olan sigorta pazarları için hayati bir fırsattır. Toplumsal yaşamdaki değerrişim süreci doğru analiz edilirse, bireylerin sigortacılık davranışı olumlu anlamda yönlendirilebilir. Yapılan araştırmalar insanların yaşamlarındaki önemli dönüm noktalarında değerrişime daha açık olduklarını göstermektedir. Sosyal hayat ve yaşam tarzı değerrişiklikleri, daha önce sigorta satın alma

alışkanlığı olmayan insanları sigorta satın almaya ikna etmek için bir fırsat olabilir (Meral, 2023). Bu noktada özellikle genç nesilleri hedeflemek, çocuklara sigortacılık bilincini okul öncesi ve ilkökul döneminde kazandırmak Türk sigortacılığının ikinci yüz yılını garanti altına alacaktır. Sigortacılar ayrıca demografik değişimlerin yarattığı kültürel farklılıkları göz önünde bulundurmalı, pazarlama stratejilerini bölgesel koşullara göre uyumlandırmalıdır.

Türkiye’de sigortacılığın gelişim potansiyeline ulaşabilmesi için bir diğer gereklilik de sağlıklı işleyen mevzuat altyapısı ve güçlü hükümet desteğidir. Türkiye’de devletin sigortacılığa yaklaşımında özellikle 1990 sonrasında belirgin bir iyileşme olmuştur. Yine bu dönemde sektörün düzenlenmesi, gözetimi ve denetimine dair önemli adımlar atılmıştır. Ancak günümüzde bir dizi politik etken sigorta sektörünün gelişimini önemli oranda etkilemektedir. Örneğin sektörün en büyük prim üretimine sahip branşlarından biri olan kara yolları zorunlu mali sorumluluk sigortasında, son on yılda yargı kararlarına bağlı olarak sürekli değişen uygulamalar, sigorta şirketlerinin teknik karlılıklarını önemli ölçüde baskılamıştır. Bu durumun tam tersine, başta kredi hayat sigortaları olmak üzere bazı branşlarda hasar prim oranları oldukça düşüktür. Bu branşlarda araçlara yüksek komisyon oranları sunulmakta, tüketiciler ise sigortadan çok sınırlı fayda görmektedir. Bu ve benzeri durumları ortadan kaldırmak için düzenleyici kurumlar, sektörünün kırılabilirliklerini azaltacak, adil rekabeti teşvik edecek ve tüketicinin korunmasını sağlayacak uygulamaları hayata geçirmelidir.

Son olarak bu araştırmanın bazı kısıtları olduğunu da belirtmemiz gerekir. Öncelikle çalışmadaki zaman serisi analizi yalnızca 32 yıllık dönemi kapsamaktadır. Farklı dönemleri ele alan çalışmalarda Türk sigorta sektörünün gelişimine etki eden başka faktörler ön plana çıkabilir. Diğer yandan çalışma yalnızca çevresel faktörlere odaklanmıştır, işletme yönetimi, finansal performans ve yenilikçi uygulamalar gibi içsel faktörler dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla çalışma bu haliyle Türk sigorta sektörünün tarihsel gelişimine ilişkin resmin bütününe sunmada yetersiz kalabilir. Gelecekte yapılan çalışmalar, benzer bir analizi daha geniş bir veri seti ve zaman aralığıyla uygulayabilirler. Ayrıca Türk sigorta sektörünün performansını, Türkiye ile benzer sosyoekonomik gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerle karşılaştırmalı olarak inceleyebilirler.

Etik Beyan

“Türk Sigortacılığının Yüz Yılı: Makro Çevresel Faktörler Üzerine Kapsamlı Bir Analiz” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Çatışma Beyanı

Yazarın araştırma ile ilgili diğer kişi veya kurumlarla çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Akalın, B. (1998). *Dünya reasürans piyasalarındaki gelişmeler ve Türkiye’de reasürans tekeli uygulaması* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Akbulut, H. (2014). *Cumhuriyet dönemine kadar Osmanlı İmparatorluğu’nda sigortacılık* (Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akbulut, H. (2023). Osmanlı’da sigorta sektörünün gelişimi ve yapısal problemleri. İçinde H. Meral (Edt), *21. yüzyılda Türk sigorta sektörüne 21 tavsiye*. (ss.9-20). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Elveren, A. H. (1994). *Evolution of the Turkish insurance sector and the reinsurance monopoly* (Master's Thesis). Middle East Technical University Institute of Social Sciences, Ankara.
- Barbara, C., Cortis, D., Perotti, R., Sammut, C. ve Vella, A. (2017). The european insurance industry: A PEST analysis. *International Journal of Financial Studies*, 5(2), 14.
- Baskıcı, M. (2002). Osmanlı Anadolu’sunda sigorta piyasası: 1860-1918. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(04).
- Browne, M. J. ve Hoyt, R. E. (2000). The demand for flood insurance: empirical evidence. *Journal of risk and uncertainty*, 20, 291-306.
- Breusch, T. S. ve Pagan, A. R. (1979). A simple test for heteroscedasticity and random coefficient variation. *Econometrica: Journal of the econometric society*, 1287-1294.
- Chang, C. H. ve Lee, C. C. (2012). Non-linearity between life insurance and economic development: A revisited approach. *The Geneva Risk and Insurance Review*, 37, 223-257.
- Chang, V. Y. (2023). Technology investments and firm performance under the wave of InsurTech. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 1-36.
- Che, X., Liebenberg, A. ve Xu, J. (2022). Usage-based insurance: Impact on insurers and potential implications for insurtech. *North American Actuarial Journal*, 26(3), 428-455.
- Ching, K. S., Kogid, M. ve Furuoka, F. (2010). Causal relation between life insurance funds and economic growth: evidence from Malaysia. *ASEAN Economic Bulletin*, 27(2), 185-199.

- Çakıcı, Ö. ve Ceylan, M. (2014). *Banka ve sigorta muameleleri vergisi teori-uygulama-mevzuat*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Dalkılıç, N. ve Gülcemal, M. E. (2022). sigorta harcamaları ve gayri safı yurt içi hasıla değişkenlerinin sigorta pazar payına etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 449-464.
- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT]. (1963). Kalkınma planı (birinci beş yıl) 1963-1967. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/239>
- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT]. (1968). İkinci beş yıllık kalkınma planı 1968-1972. <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Ikinci-Ulusal-Kalkinma-Plani.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT]. (1973). Üçüncü beş yıllık kalkınma planı 1973-1977. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/241>
- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT]. (1990). Altıncı beş yıllık kalkınma planı 1990-1994. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/243>
- Dragos, S. L. (2014). Life and non-life insurance demand: the different effects of influence factors in emerging countries from Europe and Asia. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 27(1), 169-180.
- Dragos, S. L., Mare, C., Mureș an, G. M. ve Purcel, A. A. (2022). European motor insurance demand: a spatial approach of its effects and key determinants. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 36(2), 1-20.
- Engels, J. M. ve Diehr, P. (2003). Imputation of missing longitudinal data: a comparison of methods. *Journal of Clinical Epidemiology*, 56(10), 968-976.
- Esho, N., Kirievsky, A., Ward, D. ve Zurbruegg, R. (2004). Law and the determinants of property-casualty insurance. *Journal of risk and Insurance*, 71(2), 265-283.
- Kahya, F. (2007). *Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın ortaya çıkışı ve gelişimi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kazgan, H., Soyak, A. ve Koraltürk, M. (1998). *Cumhuriyet'in 75 yıllık sigortacısı Koç Allianz*. İstanbul: Koç Allianz Sigorta.
- Feyen, E., Lester, R. R. ve Rocha, R. D. R. (2011). What drives the development of the insurance sector? An empirical analysis based on a panel of developed and developing countries. *World Bank Policy Research Working Paper*, (5572).
- Guo, F., Fung, H. G. ve Huang, Y. S. (2009). The dynamic impact of macro shocks on insurance premiums. *Journal of Financial Services Research*, 35, 225-244.
- Halık, J. (2012). The application of PEST analysis based on EBRD and IBRD methodology. *Central European Business Review*, 1(3), 14-21.
- Hayes, A. F. ve Cai, L. (2007). Using heteroskedasticity-consistent standard error estimators in OLS regression: An introduction and software implementation. *Behavior Research Methods*, 39, 709-722.
- Hussels, S., Ward, D. ve Zurbruegg, R. (2005). Stimulating the demand for insurance. *Risk Management and Insurance Review*, 8(2), 257-278.
- Hwang, T. ve Gao, S. (2003). The determinants of the demand for life insurance in an emerging economy—the case of China. *Managerial Finance*, 29(5/6), 82-96.
- Kampanje, B. (2014). PESTEL analysis of Malawi's non-life insurance industry. *African Journal of Economic and Management Studies*, 5(1).
- Karacan, A.İ. (1994). *Türkiye sigortacılığında liberalleşme*. İstanbul:İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Külünk, H. (1974). *Cumhuriyetin 50. yılında sigortacılığımız*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulu Yayınları (15).
- KPMG. (2021). KPMG perspektifinden sigortacılık sektörüne bakış, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2021/05/sigorta-sektorel-bakis-2021.pdf>
- Lee, C. C. ve Chiu, Y. B. (2012). The impact of real income on insurance premiums: Evidence from panel data. *International Review of Economics & Finance*, 21(1), 246-260.
- Lee, C. C. ve Lin, C. W. (2016). Globalization, political institutions, financial liberalization, and performance of the insurance industry. *The North American Journal of Economics and Finance*, 36, 244-266.
- Lee, C. Y., Tsao, C. H. ve Chang, W. C. (2015). The relationship between attitude toward using and customer satisfaction with mobile application services: An empirical study from the life insurance industry. *Journal of Enterprise Information Management*, 28(5).
- Li, D., Moshirian, F., Nguyen, P. ve Wee, T. (2007). The demand for life insurance in OECD countries. *Journal of Risk and Insurance*, 74(3), 637-652.
- Liu, Z., Li, W. ve Zhang, T. (2022). Internet and private insurance participation. *International Journal of Finance & Economics*, 27(1), 1495-1509.
- Malatyali, N. K. (2008). *Türk sigorta sektörü orta vadeli gelişme beklentileri*. İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları.
- Meral, H. (2023). Tüketicilerin Sigorta Talebini Etkileyen Davranışsal Faktörler. İçinde H. Meral (Edt), *21. yüzyılda Türk sigorta sektörüne 21 tavsiye*. (ss. 131-144). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler
- Millo, G. ve Carmeci, G. (2011). Non-life insurance consumption in Italy: a sub-regional panel data analysis. *Journal of Geographical Systems*, 13, 273-298.
- Nayak, B., Bhattacharyya, S. S. ve Krishnamoorthy, B. (2019). Integrating wearable technology products and big data analytics in business strategy: A study of health insurance firms. *Journal of Systems and Information Technology*, 21(2).
- Neyzi, A. (1972). *Sigorta sorunu*. İstanbul:Verdi Basımevi.

- Nguyen, Y. N., Avram, K. ve Skully, M. T. (2010, Ağustos). Insurance and economic growth: A cross country examination. *In Australian Centre for Financial Studies-Finsia Banking and Finance Conference*.
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2023). OECD Statistics. <https://stats.oecd.org>
- Outreville, J. F. (1990). Whole-life insurance lapse rates and the emergency fund hypothesis. *Insurance: Mathematics and Economics*, 9(4), 249-255.
- Outreville, J. F. (2013). The relationship between insurance and economic development: 85 empirical papers for a review of the literature. *Risk Management and Insurance Review*, 16(1), 71-122.
- Outreville, J. F. (2015). The relationship between relative risk aversion and the level of education: A survey and implications for the demand for life insurance. *Journal of Economic Surveys*, 29(1), 97-111.
- Ömrüzak, F. (1996). *Türk sigorta sektörünün son 10 yılı*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Özger, Y. (2017). *Osmanlı sigorta şirketi*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Pareek, T., Sood, K. ve Grima, S. (2022). The impact of big data technology on the advancement of the insurance industry. İçinde K. Sood, B. Balusamy, S. Grima ve P. Marano (Edt). *Big data analytics in the insurance market* (ss. 221-239). Bingley: Emerald Publishing.
- Pasiouras, F. ve Gaganis, C. (2013). Regulations and soundness of insurance firms: International evidence. *Journal of Business Research*, 66(5), 632-642.
- Polat, A. ve Faruk, A. (2021). Hayat sigortası talebinin belirleyicileri: Türkiye örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(2), 407-427.
- Salatin, P., Yadollahi, F. ve Eslambolchi, S. (2014). The effect of ICT on insurance industry in selected countries. *Research Journal of Economics, Business and ICT*, 9(1).
- Savin, N. E. ve White, K. J. (1977). The Durbin-Watson test for serial correlation with extreme sample sizes or many regressors. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 45(8), 1989-1996.
- Savvides, S. (2006). Inquiry into the macroeconomic and household motives to demand life insurance: Review and empirical evidence from Cyprus. *Journal of Business & Society*, 19(1), 37-79.
- Sigorta Denetleme Kurulu [SDK]. (2002). 2001 Yılı Türkiye'de Sigorta Faaliyetleri Hakkında Rapor. Ankara.
- Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu [SEDDK]. (2023). Kurumun Tarihçesi. <https://seddk.gov.tr/tr/kurumun-tarihcesi>
- Sen, S. (2008). An analysis of life insurance demand determinants for selected Asian Economies and India. *Madras School of Economics Working Papers*, 36/2008.
- Summut-Bonnici, T. ve Galea, D. (2015). PEST analysis. İçinde *Wiley Encyclopedia of Management*. New Jersey: John Wiley & Sons, Ltd.
- Swiss Re. (2023). Sigma Explorer Database. <https://www.sigma-explorer.com>
- Swiss Re. (2023). sigma 4/2022 - World insurance. <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2022-04.html>
- Şener, H. Y. ve Behdioğlu, S. (2014). Türkiye sigorta pazarının gelişimindeki ana unsurların belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, EYİ 2013 özel sayısı.
- Toprak, Z. (2009). *Ulusal'dan küresel'e milli reasürans ve Türkiye'de reasüransın evrimi*. İstanbul: Milli Reasürans.
- Toprak, Z. (2010). *Geçmişten geleceğe Anadolu sigorta: Türkiye'nin sigortası*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Türkiye Sigorta Birliği [TSB]. (2022). Sektör Raporu 2021. https://www.tsb.org.tr/media/attachments/TSB_SEKTOR_TR21_2807.pdf
- Türkiye Sigorta Birliği [TSB]. (2023). Mali Tablolar ve İstatistikler. <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistikler>
- United Nations. (2023). 2022 Revision of World Population Prospects. <https://population.un.org/wpp/>
- Tversky, A. ve Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science (New Series)*, 185, 1124-1131.
- Ward, D. ve Zurbrugg, R. (2002). Law, politics and life insurance consumption in Asia. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 27, 395-412.
- World Bank. (2023). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org>
- Vadlamannati, K. C. (2008). Do insurance sector growth and reforms affect economic development? Empirical evidence from India. *Margin: The Journal of Applied Economic Research*, 2(1), 43-86.
- Yenisu, E. (2019). Sigortacılık sektörü ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 206-217.

EXTENDED ABSTRACT

The insurance industry plays a vital role in the global financial system by providing long-term funding for economies and promoting value-added investments. In recent years, there have been increasing studies on the relationship between insurance and economic development. Early research focused on the factors that affect the demand for insurance, such as social, political, demographic, and economic factors. However, recent studies have shown that insurance development can positively impact economic development. These studies demonstrate that a country's insurance development is influenced by various macro-environmental factors. Turkey is among the top 20 largest economies in the world but ranks 42nd in terms of insurance market size. This highlights a significant opportunity for growth and improvement within the insurance

industry. The Turkish insurance industry has a long history that dates back almost 200 years. It has experienced fluctuating growth, influenced by various environmental factors since its beginnings in the Ottoman Empire. During this period, foreign companies mainly controlled the insurance market. However, with the establishment of the Republic, the insurance market gradually gained a national identity. In the first fifty years of the Republic, protectionist economic policies were implemented, which led to the development of a national insurance market. However, it also reinforced the state's control over the insurance sector, which limited its growth rate. After 1980, liberal economic policies were implemented in Turkey, which accelerated the growth of the insurance industry and increased its share in the economy. The Turkish insurance industry has experienced steady growth in premiums in recent years. However, it still faces numerous challenges such as low demand for insurance, intense competition, pressure on technical profits, and economic instability. These issues are hindering the industry's development potential. Despite an increase in premium production in line with economic activity and consumption after 2010, the share of insurance in the national economy has not changed. To overcome these challenges and find solutions, it is crucial to analyze the macro-environmental factors affecting the Turkish insurance industry. This study aims to develop policy recommendations that can support the sustainable development of the insurance industry in Turkey and increase its contribution to the economy. The study begins by examining the history of insurance market development in Turkey and then provides an in-depth review of the global environmental factors influencing insurance development. Using the PEST framework, the application section examines how macro-environmental factors impact the insurance sector in Turkey. Understanding the various factors that affect the performance of the insurance industry is crucial for anticipating risks and developing effective strategies. PEST analysis is a commonly used framework in social sciences for assessing environmental factors that can influence an organization or sector. Its framework evaluates political, economic, social, and technological factors that can influence production, profitability, investments, and strategic planning. It has gained popularity in finance research, particularly in the insurance domain. This study investigates the relationship between Turkey's political, economic, social, and technological indicators and insurance penetration rate to identify the macro-environmental factors affecting the development of the Turkish insurance sector. OLS linear regression analysis, a widely used statistical method in the literature, is used to estimate the impact of macro-environmental factors on Turkish insurance sector performance. The validity of the model's assumptions is tested using Durbin-Watson and Breusch-Pagan tests. Data is sourced from the OECD, World Bank, and United Nations databases, covering a period of 32 years from 1990 to 2021, which is the most extensive available data within the relevant sources. According to the regression analysis, the model has a high explanatory power as shown by the R^2 value of 0.892 and Adjusted R^2 value of 0.876. The study found that population density and regulatory quality are positively related to insurance penetration. Additionally, foreign direct investments and interest rates also have some impact on insurance penetration, although not as much as the first two variables. However, there was no significant relationship found between insurance penetration and other variables examined in the study. According to study's findings, the relationship between population density and insurance rates in Turkey reveals that insurance penetration increases as population density increases. This can be explained by the impact of population density on economic activity, building construction, and social interaction, which in turn can result in more insurable assets and higher levels of risk. Another important finding of the study is the relationship between regulatory quality and insurance penetration in Turkey. A well-designed legal framework encourages investors' interest in the insurance market and boosts the demand for insurance in the country. The findings of this study have significant implications for insurance companies and regulators in Turkey. In recent years, there has been a rise in societal awareness of risks and demand for insurance due to demographic shifts. This presents a vital opportunity for emerging insurance markets like Turkey. By accurately analyzing changes in social behavior, insurance companies can encourage positive insurance habits in individuals. Additionally, a robust regulatory infrastructure and government support are crucial for Turkey's insurance industry to reach its full potential. Regulatory bodies should adopt measures that mitigate vulnerabilities, promote fair competition, and safeguard consumer interests.